

Financiële stress bij de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling

Rapportage en advies voor vervolg

Anneke Slot, Msc.
8-12-2022

Regiovisie Aanpak
Huiselijk Geweld
Haaglanden

Conclusie

De regiogemeenten in Haaglanden werken samen om de aanpak van huiselijk geweld steeds te verbeteren, onder andere door in te zetten op de risicofactoren van huiselijk geweld en kindermishandeling. Eén van deze risicofactoren is armoede en schulden.

Zorgen over geld, huiselijk geweld en andere problemen geven de meeste mensen de nodige stress. In de afgelopen jaren is er steeds meer kennis beschikbaar gekomen over de wijze waarop chronische stress doorwerkt op gedrag. Wie te lang te veel grote zorgen heeft, gaat vaak bij de dag leven, heeft meer moeite om problemen aan te pakken en om emoties en verlangens te reguleren.

Het aantal mensen voor wie geldzorgen een dagelijks probleem is, is onder druk van onder andere de energiecrisis en inflatie afgelopen jaar sterk toegenomen. Het hebben van geldzorgen leidt niet automatisch tot huiselijk geweld. Divers onderzoek toont echter wel aan dat bij gezinnen waar sprake is van huiselijk geweld, chronische (geld)stress een prominente rol speelt. Landelijk zien we in diverse onderzoeken dat dit percentage circa 47% of hoger is. Dit benadrukt de urgentie van een integrale aanpak waarin de bestaanszekerheid en armoede en schuldenproblematiek aandacht moet krijgen om tot een duurzame veilige oplossing te komen binnen gezinnen waar sprake is van huiselijk geweld.

Binnen het project 'Financiële stress bij de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling', hebben professionals uit 5 gemeenten en 6 organisaties activiteiten ondernomen die bijdragen aan een verhoogde bewustwording onder professionals om te zien welk effect het hebben van chronische (geld)stress heeft. Ook zijn/worden er 50 professionals binnen de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling getraind in de methode van stress sensitief werken. Hiermee heeft de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling nog niet de gewenste transformatie ondergaan om de kennis en kunde over stress sensitief werken in praktijk voldoende te borgen. Om een vervolg te geven aan dit project adviseer ik het programmateam, de betrokken gemeenten en organisaties het volgende:

1. Zet in op bewustwording van chronische (geld) stress en maak deze inzichten onderdeel van het **beleid** van gemeenten en organisaties die actief zijn binnen de aanpak van huiselijk geweld.
2. Zorg voor **basiskennis** van professionals werkzaam binnen de aanpak van huiselijk geweld over financiële vraagstukken en oplossingen (zonder dat je hier expert in moet zijn).
3. Organiseer een **scholingsaanbod** stress sensitief werken voor professionals binnen de aanpak van huiselijk geweld.
4. Stress sensitief werken vraagt om meer inzet dan alleen een training volgen; organiseer **leerruimte!**
5. **Leer van ervaringen** over het stress sensitief werken in het sociale domein.
6. Zet in op de **tandem-samenwerking**.
7. Stress sensitief werken in de verschillende gemeenten en organisaties vraagt om eigenaarschap en een **projectteam**: benoem per organisatie een "eigenaar".
8. **Stimuleer** gemeenten en uitvoeringorganisaties vanuit de regiovisie.
9. Neem stress sensitief werken op **landelijk niveau** op in de nieuwe versie van het kwaliteitskader en/of zorg dat de gemeenten hier uitvoering aangeven bij de uitwerking van het kwaliteitskader.

In deze rapportage leest u meer over het project, de activiteiten en resultaten en een toelichting op de bovengenoemde adviezen.

Inhoud

<u>Het project</u>	4
<u>Projectdoelen en resultaten</u>	5
<u>Aanpak project</u>	6
<u>Risicofactor (financiële) stress</u>	7
<u>Stress sensitief werken</u>	8
<u>Cognitieve impact</u>	9
<u>Regio Haaglanden</u>	10
<u>Adviezen voor vervolg</u>	13
<u>Bijlagen</u>	16
1. <u>Lees-/luistertips</u>	17
2. <u>Samenvatting scholingsaanbod</u>	18
3. <u>Beschrijving driedaagse training stress sensitief werken</u>	19

Het project

In deze rapportage vindt u behaalde resultaten en adviezen van dit project. Het project is onderdeel van de subsidieregeling van VWS, 'Geweld hoort nergens thuis, projectenpool van denken naar doen'.

In tegenstelling tot het oorspronkelijke project plan was de looptijd van dit project niet 2 jaar, maar 8 maanden. Dit kwam door verschillende omstandigheden waaronder het stoppen van de vorige projectleider. Door de kortere looptijd van dit project zijn de doelstellingen enigszins aangepast.

Op de volgende bladzijde volgt een overzicht van de project doelen en behaalde resultaten.

Quote:

‘We sluiten aan bij een realistisch doel voor de regio, namelijk het creëren van zoveel mogelijk bewustzijn over chronische (geld)stress bij gezinnen waar sprake is van huiselijk geweld en kindermishandeling. Van daaruit gaan we verder bouwen’.

Quote:

‘Voor een jaar waarin de managers aangaven dat alle opleidingsuren vol waren, is het scholen van ongeveer 150 professionals toch een teken dat er veel behoefte is om professionals te bekwamen in het stress sensitief werken!’

Project doelen en resultaten

Projectdoel(en)	Uitgevoerde activiteiten / interventies	Behaalde (eind) resultaten
Professionals die zich focussen op de veiligheid en de aanpak van huiselijk geweld bewust maken van de invloed van langdurige stress. En hen in staat stellen om in de omgang met hun cliënten daar beter mee om te kunnen gaan.	1. Vier scholingsbijeenkomsten om professionals bewust te maken van de impact van chronische stress bij de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. 2. Drie keer een driedaagse trainingen met professionals uit het financiële en sociale domein om hen te bekwamen in het stress sensitief werken bij de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. 3. Een introductiebijeenkomst met ervaringen vanuit Dordrecht over de implementatie van stress sensitief werken in het sociaal domein. 4. Een artikel voor de nieuwsbrief van de regiovisie over stress sensitief werken. 5. Een presentatie symposium GGD over de signalen en risicofactoren bij huiselijk geweld en kindermishandeling 6. Een scholingsbijeenkomst voor MDA++ over stress sensitief werken chronische (geld)stress bij gezinnen (gepland maart 2023).	1. Zeventig professionals zijn meer bewust van het effect van (geld) stress op de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. 2. Vijftig professionals hebben deelgenomen aan de driedaagse trainingen stress sensitief werken. 3. Veertien professionals die geïnformeerd zijn over de ervaringen van stress sensitief werken in Dordrecht. 6. Professionals vanuit MDA++ zijn bewust van de doorwerking van geld(stress) op de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. <i>Een aantal activiteiten vinden plaats in 2023. De aantallen zijn daarom pas definitief na afronding van de laatste activiteit.</i>
De aanpak van huiselijk geweld versterken door expertise op gebied van financiële dienstverlening toe te voegen aan de Veilig Verder Team Den Haag, zodat de risicofactor waaronder vaak ook schulden wordt aangepakt.	Startbijeenkomst voor Veilig Verder Team in Den Haag en Sociaal Casemanagement van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Inhoudelijke bijeenkomst voor Veilig Verder Teams en Sociaal Casemanagers over stress sensitief werken en op basis van hun eigen casuïstiek verkennen hoe dit onderdeel kan worden van de werkwijze.	De basis voor de samenwerking tussen het Veilig Verder Team en Sociaal Casemanagement is gelegd voor Den Haag, de verdere invulling en concretisering van deze samenwerking zal onder verantwoordelijkheid van de desbetreffende teamleiders worden uitgevoerd in 2023. Ook worden er dan zevenentwintig professionals en drie sociaal casemanagers worden getraind in het effect van (geld) stress op de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling
Professionals in de aanpak van huiselijk geweld beschikken over kennis en kunde van de gevolgen van financiële stress en weten hoe hiermee om te gaan middels richtlijnen.	De opgedane lessen van dit project zijn beschreven in een advies voor vervolg voor het programmateam Regiovisie Huiselijk Geweld.	Een advies voor vervolg gericht aan het programmateam Regiovisie huiselijk geweld.

Aanpak project

Risicofactor (financiële) stress

De aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling kent vaak 3 niveaus, ook wel de gefaseerde ketenzorg genoemd:

1. **Samenwerken voor veiligheid aan de hand van een veiligheidsplan. Doel: het geweld stopt onmiddellijk.**
2. **Samenwerken voor risicogestuurde zorg aan de hand van een hulpverleningsplan. Doel: de oorzaken van het geweld worden weggenomen of teruggedrongen.**
3. **Samenwerken voor trauma-geïnformeerde en herstelgerichte zorg aan de hand van een herstelplan. Doel: de negatieve gevolgen van het geweld worden hersteld of beperkt.**

Een belangrijk onderdeel in deze stappen is het signaleren en bespreekbaar maken van geweld en het (h)erkennen van belangrijke risicofactoren die mogelijk leiden tot geweld. Dit project heeft een specifieke focus op de risicofactor financiële(stress), armoede en schulden.

Waar het voor de professionals uit de financiële dienstverlening een onderdeel is om geldzorgen bespreekbaar te maken is dit niet voor alle professionals binnen de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling het geval. Zo is andersom voor professionals uit de financiële dienstverlening het herkennen van signalen van geweld niet vanzelfsprekend. Dit vraagt om een verbreding van kennis bij de verschillende hulp- en dienstverlening. Het is van belang dat professionals vaardigheden en competentie aanleren om goede resultaten in de hulpverlening te bereiken. Hierover is veel kennis vanuit de wetenschap en praktijk beschikbaar, het is dan ook raadzaam om deze kennis in het werken toe te passen. En daar waar nodig in te zetten op een domein overstijgende samenwerking.

In de methode van stress sensitief werken leren professionals hoe chronische stress doorwerkt op gedrag. Ook leren professionals hoe zij coaching vaardigheden in kunnen zetten om effectieve ondersteuning te bieden waarin nadrukkelijk rekening wordt gehouden met de effecten van chronische stress op mensen. Het stress sensitief werken kan op alle niveaus binnen de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling worden toegepast.

Nadja Jungmann, lector armoede en schulden heeft voor dit project een opname gemaakt waarin zij vertelt over

- o De achtergrond van stress sensitief werken.
- o Waarom stress sensitief werken zo belangrijk is, zeker in de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling.
- o Een voorbeeld van stress sensitief werken in de praktijk.

[Titel: Stress sensitief werken bij huiselijk geweld](#)

We kennen geldstress, energiearmoedestress, vechtscheidingsstress, geweldstress.

Maar een mens heeft slechts één stress-systeem en dat kan door alle verschillende factoren overbelast raken.

De uitdaging is dat we deze overbelasting gaan (h)erkennen.

Stress sensitief werken

Stress sensitief werken is de bejegeningwijze waarin mensen die leven in een dynamiek van chronische stress, compensatie en ondersteuning krijgen op de geringe(re) beschikbaarheid van hun executieve functies zodat hun kansen vergroten om hun doelen te bereiken.

Executieve functies

Onder stress worden de executieve functies van mensen beïnvloedt. Hieronder staan een aantal voorbeelden die veel voorkomen en het resultaat van de hulp- en dienstverlening beïnvloeden.

Denkfuncties

- o Plannen
- o Organiseren
- o Tijdmanagement
- o Werkgeheugen
- o Metacognitie

Bijvoorbeeld

- Een planning opstellen met deadlines en daarmee stukken aanleveren bij schuldhulpverlening.
- Iemand vragen om je te helpen.
- Op tijd op die belangrijke afspraak komen.
- Vaste routines ontwikkelen, zoals vaste plaatsen voor je autosleutels.
- Anderen om feedback vragen.

Regulatiefuncties

- o Verleidingen weerstaan
  - o Emoties beheersen
  - o In actie komen
  - o Aandacht vasthouden
  - o Flexibel zijn
  - o Doorzettingsvermogen
- Geen alcohol nuttigen.
  - Zeker bij huiselijk geweld staat deze functie sterk onder druk.
  - Een plan maken en dit in praktijk brengen.
  - Kunnen luisteren als een ander uitleg geeft en dit ook proberen te begrijpen.
  - Om kunnen gaan met verandering, bijvoorbeeld een afspraak die later begint.
  - Aan een opdracht beginnen en deze ook afmaken.

Quote van een Sociaal werker WIJKZ tijdens de training stress sensitief werken:

‘We weten dat de groep mensen die aanspraak maken op ondersteuning voor jeugd, participatie, WMO deze executieve functies minder tot hun beschikking hebben.

Maar in veel van wat we van hen vragen doen we juist hier een beroep op’.

Cognitieve impact

Doordat de executieve functies onder druk staan wanneer er sprake is van chronische stress heeft dit effect op het doen en denken van mensen. Hieronder zijn voorbeelden gegeven hoe dit doorwerkt. Binnen de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling zijn dit aspecten die direct van invloed zijn op het wel of niet slagen van de hulp en dienstverlening.

Doorwerking van aanhoudende stress

1. Gedreven door korte termijn belangen en directe beloningen
2. Vooral gericht op het eigen belang
3. Minder goed in staat om problemen te analyseren, opties te verkennen, prioriteiten te stellen en (dus) goede besluiten te nemen
4. Meer moeite met het aanleren van nieuwe vaardigheden
5. Meer moeite om zaken goed te organiseren en overzicht te houden
6. Minder goed in staat om positieve voornemens om te zetten in actie
7. Meer moeite met het verwerken en onthouden van feitelijke informatie
8. Ongenuanceerder (iemand is voor of tegen je, het voorstel is goed of slecht)
9. Minder open voor advies en hulp (wantrouwender)

Bouwstenen van stress sensitief werken

Stress sensitief werken heeft de grootste impact als het echt onderdeel is van de haarvaten van organisaties. Het is niet voor niets dat beleid bovenaan de lijst van bouwstenen staat. De overige bouwstenen staan in willekeurige volgorde. Het is aan iedere gemeente en/of organisatie om te verkennen welke bouwstenen zij willen implementeren. Hieronder staan acht bouwstenen genoemd, de methodiek is echter nog vol in ontwikkeling er komen mogelijk nog nieuwe inzichten en daarmee nieuwe bouwstenen.

1. Beleid
2. Instrumenten
3. Psycho-educatie
4. Inrichting
5. Beloning
6. Coachen op executieve functies
7. Bejegening
8. ....

Quote:

‘We weten dus welke impact chronische stress heeft op mensen en hoe dit doorwerkt in hun denken en doen. We weten dat de groep mensen waar sprake is van huiselijk geweld vaak ook te kampen heeft met chronische stress. Deze inzichten willen we toepassen in ons werk.

1 + 1 = ...’

Regio Haaglanden

In de methodiek van stress sensitief werken, worden drie niveaus van implementatie beschreven, namelijk; bewust, geïnformeerd en getransformeerd. Deze niveaus zijn bepalend geweest in dit project.

1. Professionals zijn **bewust** hoe chronische stress doorwerkt op gedrag binnen de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling.
2. Professionals weten hoe chronische stress doorwerkt en beheersen in ieder geval daarop afgestemde coaching vaardigheden. In beleidsstukken is uitgewerkt welke stress sensitieve elementen ingezet worden om de verschillende vraagstukken of problemen op te pakken. (**Geïnformeerd**)
3. Professionals weten hoe chronische stress doorwerkt, beheersen in ieder geval daarop afgestemde coaching vaardigheden en verkennen met cliënten wat hun langetermijnwensen en –belangen zijn. In de beleidstukken is dit ook uitgewerkt. (**Getransformeerd**) (zie tabel 1. blz. 8)

Bij de opstart van dit project zijn in mei en juni 2022 gesprekken gevoerd met de verschillende beleidsadviseurs die deelnamen aan het regionale beleidsoverleg en de managers vanuit het overleg ‘geweld in afhankelijkheidsrelaties’. Tijdens deze gesprekken werd duidelijk dat er grote verschillen waren in de wensen, behoeften en het startpunt van organisaties om stress sensitief te gaan werken.

Er zijn gemeenten waar al werd ingezet op het stress sensitief werken binnen het financiële domein. Zo was er binnen de gemeente Delft al gestart met het scholen van schuldhulpverleners in stress sensitief werken.

Voor meerdere uitvoeringsorganisaties is de methode van het stress sensitief werken nieuw. Wel werd de urgentie van het hebben van kennis over armoede, schulden en financiële stress onderkend. Zo gaven onder andere de managers van het CIT en Veilig Thuis Haaglanden aan dat er veelal sprake is van financiële problemen, maar dat professionals nog onvoldoende toegerust zijn om dit bespreekbaar te maken.

In gemeente Den Haag is een pilot gestart (‘de werkplaats’) hier is al ingezet op de inzet van een Sociaal Casemanager in het Veilig Verder Team. Hierin werd duidelijk dat er bij bijna alle casuïstiek ook financiële vraagstukken waren. De ervaringen binnen de werkplaats zijn als zeer positief ervaren en deze werkwijze wordt nu ook binnen de Veilig Verder Team opgepakt door de inzet van drie Sociaal Casemanagers. Voor de professionals uit de Veilig Verder Team was er nog niet eerder ingezet op de methode stress sensitief werken.

De gemeente Zoetermeer had zowel vanuit de wijkteams als de jeugdteams een grote wens om meer bewustzijn te creëren over het vraagstuk chronische (geld)stress bij de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling.

Diverse gemeenten hebben aangegeven dat zij meer wilden leren over de ervaringen vanuit andere gemeenten met de implementatie en de resultaten van stress sensitief werken in hun gemeenten.

Regio Haaglanden

Bij MDA++ wordt voor de regio ingezet op het zorgen voor een veiligere situatie bij zeer ernstige en complexe, terugkerende gevallen van huiselijk geweld en kindermishandeling. Gebleken is dat er een grote vraag is naar de specifieke kennis en kunde rondom financiële problemen. Hier waar juist de meest complexe casuïstiek wordt besproken is op dit moment geen specifieke kennis en kunde wat betreft chronische (geld)stress op gezinnen. De deskundigen die nu aan tafel zitten hebben geen specifieke achtergrond in schuldenproblematiek en in praktijk bleken de vragen hieromtrent nog onvoldoende opgepakt te zijn in de voorafgaande stappen.

Ondanks de interesse in het vraagstuk van financiële stress in de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling werd ook duidelijk dat er een aantal belemmerende factoren speelden bij organisaties en gemeenten in 2022. De volgende factoren speelden hierin een rol, professionals stonden onder tijdsdruk, zij hadden volle scholingsagenda's, er was een tekort aan personeel en ook de mate van betrokkenheid en urgentiebesef verschilde sterk. Om aan te sluiten bij de deze realiteit is vanuit dit project nu vooral ingezet op bewustwording van chronische (geld)stress bij de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling.

Voor Den Haag gold specifiek dat deze opdracht onvoldoende werd gedragen door de verschillende betrokken partijen.

Dit betekent dat een groep professionals in de regio een basis heeft wat betreft het stress sensitief werken. De professionals die deel hebben genomen aan de drie daagse trainingen hebben daarnaast ook coaching vaardigheden geleerd en zij kunnen dit toepassen in de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Het daadwerkelijk inzetten van nieuwe vaardigheden en implementeren van (delen) stress sensitief werken is nog niet gebeurd.

Hiervoor is er een vervolg nodig.

Tabel 1. Verschillende niveaus van stress sensitief werken. N. Jungmann, P. Wesdorp, T. Madern 2020

BEWUST	GEÏNFORMEERD	GETRANSFORMEERD
Professionals zijn op de hoogte hoe chronische stress doorwerkt op gedrag. Dit inzicht werkt door in de wijze waarop zij naar hun cliënten kijken	Professionals weten hoe chronische stress doorwerkt en beheersen in ieder geval daarop afgestemde coachingsvaardigheden. Zij zetten die in om mensen te motiveren deel te (blijven) nemen aan de aangeboden trajecten	Professionals weten hoe chronische stress doorwerkt, beheersen in ieder geval daarop afgestemde coachingsvaardigheden en verkennen met cliënten wat hun langetermijnwensen en –belangen zijn
Professionals hebben beelden bij de prevalentie (= mate waarin het voorkomt)	Professionals hebben beelden bij de prevalentie (= mate waarin het voorkomt) en zijn alert op signalen	Professionals hebben beelden bij de prevalentie (= mate waarin het voorkomt) en zijn zowel reactief als proactief alert op signalen
In beleidsstukken wordt er opgemerkt dat aanhoudende stress ontregelend kan werken bij de cliëntgroepen	In beleidstukken is uitgewerkt welke stress sensitieve elementen ingezet worden om de verschillende vraagstukken of problematieken aan te pakken	In de beleidsstukken is het besef uitgewerkt dat duurzame verbeteringen beginnen bij de wensen, doelen en waarden van de cliënt. Het bereiken van de cliëntdoelen is het middel van het uiteindelijke doel van de hulp- of dienstverlening te bereiken

Regio Haaglanden

De volgende gemeenten en organisaties nemen deel aan de verschillende activiteiten van dit project.

Gemeenten

Gemeente Den Haag
VVT, SZW, SCM

Gemeente Zoetermeer

Gemeente Rijswijk

Gemeente Pijnacker Nootdorp

Gemeente Leidschendam Voorburg

Gemeente Westland

Organisaties

Stichting Perspectief

Wijkz

Reclassering Nederland

Jeugdbescherming West

Basisschool de Fontein

Veilig Thuis

Adviezen voor vervolg

De adviezen zijn gebaseerd op ervaringen met dit project en de volgende inzichten;

1. We zien in Nederland een toename van armoede en schuldenproblematiek.
2. Het hebben van schulden en armoede leidt in veel gevallen tot (geld)stress en dit is een risicofactor voor huiselijk geweld en kindermishandeling.
3. Wanneer we geen rekening houden met de chronische stress van mensen en de doorwerking hiervan op hun doen en laten, is de kans klein dat de geboden hulp- dienstverlening aansluit bij het vinden van een duurzame veilige oplossing.
4. Wanneer er geen rekening wordt gehouden met de chronische stress van mensen, dan is de kans aanwezig dat de hulp- en/of dienstverlening juist meer stress toevoegt en dit negatief doorwerkt op de inzet van de hulp-/dienstverlening.

Hoopgevend is dat aanpakken waarin nadrukkelijk rekening wordt gehouden met de effecten van chronische stress weldegelijk goede resultaten laten zien. Niet alleen op het terrein van jeugdhulpverlening en huiselijk geweld, maar ook op het terrein van de armoedebestrijding en re-integratie. Het is om deze reden dan ook wenselijk om de inzichten en werkwijze van het stress sensitief werken breder toe te passen voor gemeenten en uitvoeringsorganisaties.

In dit project is er gestreefd om in Haaglanden met actuele inzichten over chronische stress en concrete handvatten om daar in de praktijk beter op aan te sluiten.

Dit is in eerste instantie gedaan door in te zetten op bewustwording bij beleidsadviseurs en professionals uit diverse gemeenten en uitvoeringsorganisaties, en het trainen van een groep professionals in stress sensitief werken werkzaam binnen de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling.

Om een vervolg te geven aan de ingezette koers adviseer ik:

Organiseren en borgen van kennis

1. [Zet in op bewustwording van chronische \(geld\) stress en maak deze inzichten onderdeel van het beleid van gemeenten en organisaties die actief zijn binnen de aanpak van huiselijk geweld.](#)

Het stress sensitieve werken begint bij de kennis over hoe chronische stress doorwerkt op het doen en denken van mensen. Organiseer een (dagdeel) training voor zowel bestuurders, managers als professionals om deze kennis op te doen. Zonder deze kennis en inzichten over hoe chronische stress doorwerkt is de kans groot dat we meer van hetzelfde blijven doen in de hulp- en dienstverlening, terwijl dit onvoldoende tot de gewenste resultaten leidt.

Deze kennis en inzichten vervolgens verwerken in de visie en het beleid van gemeenten en uitvoeringsorganisaties. Het boek 'stress sensitief werken in Dordrecht en Drechtsteden kan hiervoor inspiratie bieden.

2. [Zorg voor basiskennis van professionals werkzaam binnen de aanpak van huiselijk geweld over financiële vraagstukken en oplossingen \(zonder dat je hier expert in moet zijn\).](#)

In meerdere gesprekken met professionals werkzaam binnen de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling kwam naar voren dat er een analyse gemaakt wordt op verschillende levensgebieden. Hierin werd veelal genoemd dat vragen over financiën, werk en inkomen en mogelijke schulden nauwelijks wordt besproken. Dit heeft deels te maken met (gebrek aan) basiskennis over het financiële domein en hoe dit georganiseerd is. Hierin benoemen organisaties die regionaal werken ook nog de complexiteit dat ondersteuning/dienstverlening op dit gebied regionaal heel divers is georganiseerd.

Kortom je weet niet wat je niet weet en het betrekken van collega's die wel over deze kennis beschikken is niet altijd vanzelfsprekend. Maak deze kennis laagdrempelig beschikbaar te maken voor alle professionals werkzaam binnen de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling.

Adviezen voor vervolg

Organiseren en borgen van kennis

3. Organiseer een scholingsaanbod stress sensitief werken voor professionals binnen de aanpak van huiselijk geweld.

De kennis over hoe chronische stress doorwerkt op het doen en laten van mensen is voor alle professionals binnen de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling van belang. Neem stress sensitieve werken daarom op in het structurele scholingsaanbod voor de regio.

Het doel is dat een brede groep professionals bewust is van de doorwerking van chronische (geld)stress op mensen en er daarnaast een groep professionals is die over de coaching vaardigheden beschikt om de methode in de praktijk toe te passen.

In dit project variëren de verschillende trainingsactiviteiten van 1,5 uur tot 3 dagen. In praktijk is gebleken dat dit goed aansluit op de vraag van de diverse professionals.

Ik adviseer deze kennis ook op te nemen in het specifieke aanbod voor aandachtfunctionarissen huiselijk geweld en kindermishandeling.

Breng het scholingsaanbod onder in de werkplannen van de GGD Haaglanden.

4. Stress sensitief werken vraagt om meer inzet dan alleen een training volgen; organiseer leerruimte!

Om de methodiek goed in te leren en toe te passen in organisaties is het opleiden en begeleiden van de professionals een vereiste. De groep professionals die worden getraind binnen dit project krijgen diverse handvatten om dat wat zij leren zo goed mogelijk in praktijk te brengen.

Daarnaast is er ruimte nodig om te experimenteren en het inleren van het stress sensitieve werken. Organiseer voor de professionals leerruimte, zoals intervisie.

De professionals die zijn/worden geschoold binnen dit project, zijn verzocht een ambassadeurs rol te vervullen binnen hun eigen organisatie. Bevrage en benut hun ideeën en ervaringen met het stress sensitief werken.

5. Leer van ervaringen over het stress sensitief werken in het sociale domein.

In dit project is samenwerking gezocht met de gemeente Dordrecht, aangezien zij nu drie jaar bezig zijn met het implementeren en experimenteren van het stress sensitieve werken. De geleerde lessen zijn tijdens een bijeenkomst gedeeld en zijn binnenkort ook verkrijgbaar via het boek 'stress sensitief werken in Dordrecht en de Drechtsteden – inspiratie en praktische handvatten voor hulp- en dienstverleners'.

Het stress sensitieve werken is nog volop in ontwikkeling en ik adviseer dan ook om in contact te blijven met andere regio's in Nederland.

Samenwerking

6. Zet in op de tandem-samenwerking.

Om de doelen die beoogd worden met dit project 'Financiële stress binnen de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling' te bereiken, namelijk het duurzaam en veilig begeleiden en oplossen van de financiële problematiek bij gezinnen waar sprake is van huiselijk geweld of kindermishandeling, is er samenwerking nodig. Deze samenwerking is domein overstijgend vanuit het sociale en financiële domein (schuldhulpverleners, sociaal casemanagers, e.d.). We noemen dit stress sensitieve tandemsamenwerking.

Stress sensitieve tandemsamenwerking is bedoeld voor inwoners met problematische schulden of vraagstukken op meerdere leefdoelgebieden. Denk hierbij aan thuissituatie, welzijn, geldzaken (inkomen en schulden), opleiding en/of werk. De inwoner heeft ondersteuning vanuit meerdere (gemeentelijke) disciplines nodig om zijn vraagstukken te prioriteren en op te lossen. De tandemsamenwerking voorziet in deze behoefte: de inwoner hoeft maar één keer zijn verhaal te doen en de professionals hoeven hetzelfde gesprek maar één keer te voeren.

Hiervoor is geen generiek model voor de regio, maar dat er samengewerkt moet worden om het vraagstuk aan te pakken is duidelijk.

Lange adem heeft er gezorgd dat er binnen de verschillende pilots positieve resultaten zijn gemeten op gebied van stress reductie, minder geweldsincidenten en toename van werkplezier.¹⁴

Adviezen voor vervolg

Ondersteuning en borging

7. Stress sensitief werken in de verschillende gemeenten en organisaties vraagt om eigenaarschap en een **projectteam**: benoem per organisatie een “eigenaar”.

In Dordrecht is gebleken dat het **kwestie van een lange adem** is om de stress sensitieve methode te implementeren en op maat te maken. Zij zijn nu drie jaar onderweg en worden ondersteund door een team bestaande uit een projectleider, een adviserend deskundige, twee fulltime professionals uit het sociaal wijkteam en twee fulltime professionals uit de sociale dienst.

Daarbij is er ook een grootte **betrokkenheid van het management** en kwartiermakers in deze gemeente. Deze lange adem heeft er gezorgd dat er binnen verschillende pilots positieve resultaten zijn gemeten op gebied van stress reductie, minder geweldsincidenten en toename van werkplezier.

Uiteraard is dit geen mal voor succes, maar het geeft wel aan dat de implementatie vraagt om de nodige menskracht en tijd- en kennisinvestering. Ik adviseer dan ook gemeenten en uitvoeringsorganisaties die stress sensitief werken willen implementeren een projectteam samen te stellen.

8. **Stimuleer** gemeenten en uitvoeringorganisaties vanuit de regiovisie.

Stimuleer dat gemeenten stress sensitief werken opnemen in de 9 gemeentelijke verbetertrajecten voor huiselijk geweld (vanuit het kwaliteitskader/versterken lokale teams) en laat de regionale projectleiders lokaal ondersteunen. Formuleer ambities hierop en stimuleer het delen van goede voorbeelden in de Haaglanden.

9. Neem stress sensitief werken op **landelijk niveau** op in de nieuwe versie van het kwaliteitskader en/of zorg dat de gemeenten hier uitvoering aangeven bij de uitwerking van het kwaliteitskader.

In het kader van het Toekomstscenario wordt landelijk gewerkt aan aanpassingen van het kwaliteitskader. Geef als regio aan dat je wilt dat “kennis van stress sensitief werken” opgenomen wordt als basis kennis voor alle professionals in het nieuwe kwaliteitskader en het “kunnen toepassen van stress sensitief werken” voor alle professionals die met gezinnen werken waarin onveiligheid speelt.

Bijlagen

1. [Lees -/luistertips](#)
2. [Samenvatting scholingsaanbod](#)
3. [Beschrijving driedaagse training stress sensitief werken](#)

Bijlage 1: Lees- / luistertips

1. Mullainathan, S. en Shafir, E. (2013). Schaarste - hoe gebrek aan tijd en geld ons gedrag bepalen. Amsterdam: Maven Publishing
2. Jungmann, N., Wesdorp, P en Madern, T, (2020). Stress sensitief werken in het Sociaal Domein. Inzichten en praktische handvatten voor hulp- en dienstverleners. Houten: Bohn Stafleu van Loghum
3. <https://decorrespondent.nl/511/waarom-arme-mensen-domme-dingen-doen/19645395-f6c9a0bd>
4. GGD Symposium, als de klok luidt, vroegsignalering bij huiselijk geweld en kindermishandeling
5. Stress sensitief werken in Dordrecht en de Drechtsteden. Inspiratie en praktische handvatten voor hulp- en dienstverleners. N. Jungmann, M. de Groot, A. van der Pol. (verwacht Q1 2023).

Bijlage 2: Beschrijving scholingsaanbod project

DE TRAINING EN SCHOLINGSACTIVITEITEN (PIJLER 1)

De verschillende scholingsactiviteiten zijn onderverdeeld in 3 niveaus oplopend in intensiteit.

- Een informatiebijeenkomst over stress sensitief werken.
Doel: Creëren van bewustwording en draagvlak voor stress sensitief werken en hoe dit kan bijdragen aan de aanpakken huiselijk geweld en kindermishandeling. De ervaringen over de implementatie van stress sensitief werken vanuit Dordrecht worden gedeeld.
Tijdsinvestering circa 1.5 uur, online, onder leiding van een trainer van MeeVivenz Dordrecht.
- Een training gericht op de bewustwording hoe chronische stress doorwerkt op gedrag.
Doel: professional heeft inzicht hoe chronische stress doorwerkt op gedrag. Deze training draag bij aan het creëren van bewustwording en draagvlak voor stress sensitief werken en hoe dit kan bijdragen aan de aanpakken huiselijk geweld en kindermishandeling.
Tijdsinvestering dagdeel, fysiek of online, onder begeleiding van een trainer van Social Force.
- Een 3-daagse training stress sensitief werken.
Doel: Professionals weten hoe chronische stress doorwerkt en beheersen in ieder geval daarop afgestemde coachingsvaardigheden. Professionals weten hoe deze werkwijze positief kan bijdragen aan de aanpakken huiselijk geweld en kindermishandeling. Professionals gebruiken deze kennis en vaardigheden om mensen te motiveren deel te (blijven) nemen aan de aangeboden trajecten.

De aangeboden trainingen maken altijd een koppeling tussen het effect van (chronische) financiële stress en de rol van de professional in de aanpakken van huiselijk geweld en kindermishandeling.

Bijlage 3: Beschrijving 3-daagse training SSW

Inleiding

Het leven stelt ons soms voor flinke opgaven. We kunnen ons werk kwijtraken, gaan scheiden, moeite hebben met het opvoeden van de kinderen of geldzorgen hebben. Te midden van al deze problemen kan ook huiselijk geweld onderdeel uitmaken van de kluwen aan problemen. In die kluwen ervaren mensen vaak veel stress en zorgen. Gemeenten, wijkteams en andere organisaties bieden in die situaties hulp op maat.

Wetenschappelijk onderzoek leerde ons de afgelopen jaren dat aanhoudende (toxische) stress een belangrijke verklarende factor is voor de verbazing die we vaak voelen over het gedrag en de inzet van inwoners. Aanhoudende (geld)stress maakt dat ze vaak bij de dag gaan leven, meer moeite hebben verlangens en emoties te reguleren en om in actie te komen. Het gevolg is dat mensen dingen doen waarover ze in een nabeschuiving zeggen dat ze dat helemaal niet wilden doen of in trajecten die ze aangeboden krijgen lang niet altijd doen wat nodig is om de problematiek aan te pakken. Ze missen afspraken, verzuimen op omgangsregels in huis, leveren gevraagde stukken niet tijdig aan, verzuimen in budget- of sollicitatietrainingen en kunnen vervallen in apathie en slachtofferschap 'Het is me allemaal overkomen'. Anders verwoord heeft aanhoudende (geld)stress als gevolg dat ons doelgerichte gedrag wordt ondermijnd, we worden minder goed in datgene wat we zo hard nodig hebben om onze problematiek achter ons te laten.

Om professionals scholen in de doorwerking van chronische (geld)stress op gedrag en hen te leren welke gesprekstechnieken en instrumenten daarbij ondersteunend zijn heeft Social Force de training Stress-sensitief werken ontwikkeld. De training is geworteld in literatuur over chronische stress, effectieve gesprekstechnieken en manieren om invloed uit te oefenen op motivatie.

1.1 De opzet van de training

De training wordt aangeboden aan gemengde groepen professionals die ieder vanuit zijn of haar eigen professie gezinnen ondersteund waar sprake is van huiselijk geweld en kindermishandeling. We weten dat er bij circa 47% van deze doelgroep sprake is van armoede en schulden. De financiële problemen zijn in veel huishoudens een bron van stress en om een duurzame

veilige oplossing te vinden in de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling is het van belang dat er kennis is over de chronische (financiële) stress en dat er gewerkt wordt aan een oplossing van de armoede en schuldenproblematiek door stress sensitief te werken

In de training wordt theorie afgewisseld met filmpjes en praktische oefeningen. Daarbij worden de deelnemers nadrukkelijk uitgenodigd om eigen casuïstiek in te brengen. In de training wordt uitgewerkt hoe de aangereikte theorie, techniek, strategie en instrumenten daarop zijn toe te passen. Ook worden concrete toepassingen op eigen casuïstiek door de trainers uitgewerkt op papier en aan de groep teruggegeven. Op de eerste trainingsdag worden de deelnemers ook bevraagd op concrete eigen leerwensen. Waar mogelijk worden zij daar in de training op bediend. Indien gewenst kan de onderstaande opzet ook worden aangepast op concrete wensen vanuit de organisatie. De training is als volgt opgebouwd:

Dag 1

Wat is motivatie en welke invloed heb ik daar op?

- Effectieve gespreksinterventies verkennen: aan de hand van concrete uitspraken van inwoners onderzoeken welke reacties meer en minder effectief zijn als je de ander wil laten nadenken over wat belangrijk is en wil ondersteunen in planvorming
- Oefenen op de inzet van effectieve gespreksinterventies in de eigen casuïstiek
- Leren wat het verschil is tussen verander- en behoudtaal en ontdekken waarom het zo belangrijk is dat professionals verandertaal ontlokken bij inwoners die verstrikt zitten in een kluwen aan problemen
- Kennismaken met de gesprekstechniek reflecteren en deze toepassen op concrete situaties uit de eigen praktijk

Dag 2

Hoe werkt (geld)stress door op gedrag en welke gesprekstechnieken zijn in die context effectief?

- Toelichting op actuele inzichten uit de hersenwetenschappen over de doorwerking van (geld)stress op gedrag
- Een introductie op de instrumenten zoals Brug naar een betere toekomst en assessments op executieve functies
- Oefenen op de doorontwikkelde gesprekstechnieken reflecteren en slimme open vragen

- Het maken van onderscheid tussen inwoners die zich al richten op het oplossen van hun problemen en de inwoners die (nog zo overbelast zijn) dat zij vooral verwoorden wat zij niet meer willen

Dag 3

Wat is een effectieve gespreksstrategie?

- Evaluatie van het eigen leerproces in de gesprekstechnieken en eerste ervaringen met het werken met de instrumenten
- Verkennen welke fasen van motivatie er zijn en hoe je die herkent
- Verdiept oefenen met de stress-sensitieve gesprekstechnieken en de fasen om een ander in beweging te brengen
- Verkennen wat medewerkers die de training volgen na afloop nodig hebben aan borging

De deelnemers krijgen na afloop van de training een certificaat als bewijs van deelname. Professionals met een KIWA, SKJ of registerplein registratie kunnen PE punten krijgen als zij na afloop van de training een kort meerkeuzenexamen afleggen.